ΣΠ. ΠΑΠΑΛΟΥΚΑΣ

ΝΙΚΟΥ ΓΑΒΡΙΗΛ ΠΕΝΤΖΙΚΗ

Στον αγαπημένο συμμαθητή
φίλο και συνεργάτη καθηγητή
του Κυριάκο Τάκη Βασιλόπουλο
με εκτίμηση
Κ. Σιδηρόπουλος

ΝΙΚΟΥ ΓΑΒΡΙΗΛ ΠΕΝΤΖΙΚΗ

ΠΑΠΑΛΟΥΚΑΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
Ο
ΑΙΩΝΑΣ
[ΜΑΣ]
ΑΘΗΝΑ
1948

ΣΠΥΡΟΥ ΠΑΠΑΛΟΥΚΑ

ΤΑΡΣΑΝΑΣ (ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ)

Ὁ Ζωγράφος
ΣΠΥΡΟΣ ΠΑΠΑΛΟΥΚΑΣ

Γεννήθηκε στὴ Δεσφίνα, στὶς ὑπώρειες τοῦ Παρνασσοῦ. Περιβάλλον καὶ ἄνθρωποι τοῦ ποιήματος τοῦ Σικελιανοῦ : «Στοῦ Ὄσιου Λουκᾶ τὸ Μοναστήρι». Κοινωνία πειθαρχημένη ξωμάχων τῆς Ρούμελης, ἠθικὴ αὐστηρή, μὲ κάποια ψυχολογικὴ ἀκαμψία ποὺ ἐξορίζει κάθε λογῆς αἰσθηματικὴ αὐθαιρεσία στὶς γεννήσεις της. Κοινωνία ποὺ ἔχει μιὰ παράδοση καὶ δίνει μιὰ σιγουριὰ στοὺς ἀνθρώπους της, δὲ τοὺς ἀφήνει τὰ διαλυθοῦν.

Ὁ πατέρας του ναυτικός, ἄνοιξε ὕστερα ἕνα μαγαζί, ὅπου πίσω ἀπ᾽ τὸ τεζάκι σκάλιζε μορφὲς σὲ λίθο μαλακό.

Γιὰ τὴν κατανόηση τοῦ ἔργου του μᾶς ἐνδιαφέρει ὁ ἴδιος. Ἡ καταγωγή του τὸν κάνει, μέσα στὴν πολυμορφία τοῦ σημερινοῦ ἑλληνισμοῦ, μὲ τὸ βάρος τῆς ἀρχαιότητας, καλλιτέχνη μὲ συνείδηση χωρικοῦ, ἀντίθετα μ᾽ ἐκείνους ποὺ φέρονται ὡς ἔμποροι· γι᾽ αὐτὸ εἶναι καὶ κάπως ἐπιφυλακτικὸς στοὺς νεωτερισμούς. Ὁ Παπαλουκᾶς, ἀπὸ τὶς συναλλαγὲς μὲ τὸ ἐξωτερικό, ὅτι κι᾽ ἂν εἰσήγαγε, τὸ μεταφύτεψε καὶ τὸ καλλιέργησε ὁ ἴδιος· ἀκριβῶς ὅπως ἔγινε μὲ τὴν ἀλλαγὴ τῶν ἀμπελιῶν —τὰ παληὰ δὲν κάναν καὶ φέραν μπολιασμένα καινούρια— κανένας δὲ θὰ βρεθεῖ νὰ ἰσχυρισθεῖ πὼς ἡ παραγωγή τους δὲν εἶναι ντόπια. Ὁ προσωπικὸς μόχθος εἶναι μιὰ ἀπαραγνώριστη χρυσὴ βάση γιὰ κάθε πληρωμή. Ὅποιος θὰ κάτσει νὰ μάθει κοντὰ στὸν Παπαλουκᾶ τὴ ζωγραφικὴ ὁμιλία, δὲν ἔχει νὰ φοβᾶται τοὺς κίνδυνους τῆς διάλυσης καὶ τῆς διασπορᾶς. Ἔτσι, παρ᾽ ὅλο ὅτι ἀσφαλῶς παρουσιάζεται, πολὺ στενώτερος ἀπὸ τὰ πέλαγα ποὺ ἀναγκαιοῦν, μ᾽ ὅλους τοὺς κινδύνους ποὺ περικλείουν, στὴν Ἑλληνικὴ ψυχικότητα, ἀποτελεῖ μιὰν ἀσφαλῆ βάση (ποὺ δὲν προσέχτηκε ὅσο τὸ ἀξίζει) γιὰ νὰ μάθουμε ἑλληνικά.

Τὸ ἔργο του δὲν ἀναφέρεται στὶς ἱκανότητες καὶ τὸν συναισθηματικὸ κόσμο ἑνὸς ἀτόμου, ἀλλὰ κλείνει κάτι σὰν πίστη κι᾽ ἐλπίδα καρποφορίας, συγκομιδῆς πολλῶν σπόρων ἐκ τοῦ ἑνός. Διδάσκει τὸ ἤρεμο ἀντίκρυσμα —δίχως ὀξύτητες ἢ μαλθακότητες κι᾽ ἁμαρτωλοὺς παλμοὺς— γεμᾶτο ἐπίμονη θέληση, ἐπιβλητικότητα καὶ διαύγεια.

Μελετῆστε τὸ ἔργο του, ἂν θέλετε νὰ σᾶς ἀνοιχτεῖ ὁ φυλακισμένος μέσα σ᾽ αὐτὸ ἄνθρωπος, μὲ τὸ ἦθος του ποὺ τὸν κάνει σεβαστό.

Κοντός, μὲ χέρια μικρὰ καὶ σκληρά, μὲ μιὰ φαλάκρα ποὺ θυμίζει θρησκευτικὴ κουρά, κάπως ἀδέξιος μέσα στὸν κόσμο, σοῦ δίνει τὴν ἐντύπωση χειρώνακτος, ὅταν δὲν προσέξεις τὸ γαλανὸ μάτι του ὅπου βασιλεύει τὸ παιδί, ἀνύποπτο γιὰ κάθε ἐξωτερικότητα, μέσα στὴν παρθενικὴ ἀκεραιότητα τοῦ δικοῦ του κόσμου.

Τὸ παιδὶ μεγάλωσε καὶ μορφώθηκε, τέλειωσε τὸ Πολυτεχνεῖο, πῆγε ἀργό-

ΣΠ. ΠΑΠΑΛΟΥΚΑ
ΓΥΜΝΟ

τερα ἐπὶ σειρὰ ἐτῶν στὸ Παρίσι. Δέχτηκε τὸν ἐμπρεσιονισμὸ ὡς ἀφετηρία στὴν ἐξέλιξή του.

Ἡ μέχρι σήμερα δουλειά του γεμίζει κιόλας ἕναν ὁλόκληρο βίο. Περιλαμβάνει: ἐνδιαφέρουσες σπουδές, (μιὰ πολυάριθμη σειρὰ πινάκων πῶκαμε ὡς πολεμικὸς ζωγράφος, χάθηκε στὴ Μικρασιατικὴ καταστροφή), μελέτες γυμνοῦ, τοπία, προσωπογραφίες τοιχογραφίες ἐκκλησιῶν ἀναπαραστάσεις ἁγίων, νατὺρ μόρτ.

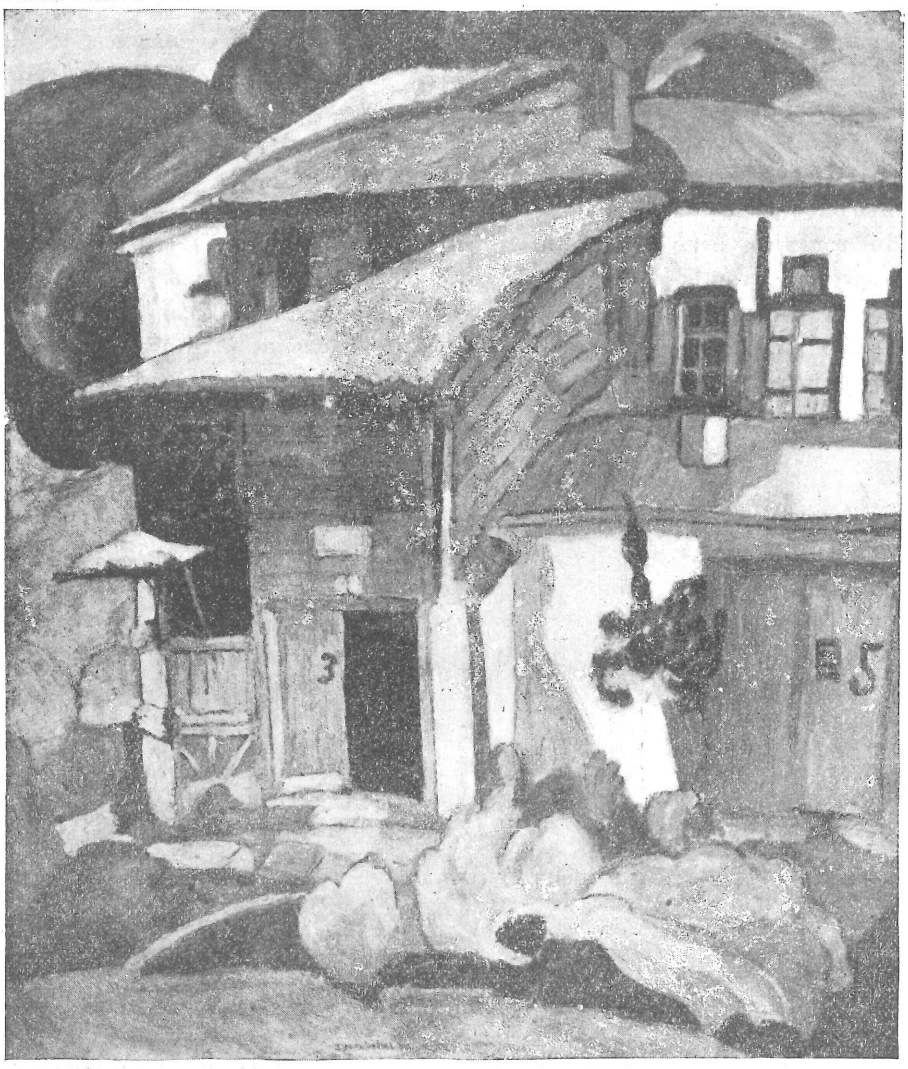
Προχωρώντας τὸν βλέπουμε ν᾽ ἀφήνει τὸ γυμνό. Στὴν προσωπογραφία ἐπιμένει πάντα. Οἱ νατὺρ-μὸρτ εἶναι σχετικὰ λίγες: — λουλούδια ποὺ ζοῦν ἕναν δεύτερο βίο μέσα σ᾽ ἀνθοδοχεῖα· καρποὶ ποὺ γεμίζουν θαυμάσιο ἀποτέλεσμα ἕνα κάνιστρο, ἀπάνω σ᾽ ἕνα τραπέζι· μιὰ στάμνα ποὺ μοιάζει νυφοῦλα· ἕνα παράθυρο ποὺ κυττᾶ τὴ γεμάτη θέρμη βροχὴ τοῦ φωτός. Πάρα πολλὰ καὶἄφθονα εἶνε τὰ τοπία.

Μελέτησε τὴν ἑλληνικὴ φύση. Στὴν Αἴγινα, ὅπου τὸ φῶς εἶναι μᾶλλον διάχυτο. Στὴ Σαλαμίνα, ὅπου ὁ φωτισμὸς κατεβαίνει περισσότερο κοφτός. Στὴ Μυτιλήνη, ὅπου τὸ φῶς γίνεται λιπαρό, παχὺ σὰν λάδι. Στὸ συνηρεφὲς Ἅγιον Ὄρος, μὲ τὰ γραφικὰ Μοναστήρια καὶ τὶς Σκῆτες. Στὴν Παρνασσίδα, τὸν τόπο τῆς καταγωγῆς του καὶ τῶν παιδικῶν ἀναμνήσεων. Στὸ συνοικισμὸ Κυπριάδου, τέρμα Πατήσια, ὅπου μένει μονίμως καὶ τοῦ ἀρέσει νὰ βγαίνει περίπατο μόνος ἢ μὲ φίλους.

Στὰ τοπία του ὁ οὐρανὸς εἶναι μαβής. Καμμιὰ φορὰ γίνεται, δίχως νὰ πάψει νᾶναι φωτεινός, σταχτὴς σὰν ἀσήμι. Ἄλλοτε λευκαίνουν ἕνα μεγάλο τμῆμα τῶν ἐκτάσεών του τὰ σύννεφα, ρίχνουν μπλάβους ἤσκιους καὶ ποικίλουν τὶς γυμνὲς ἐκτάσεις. Ὁ γαλανὸς γιαλὸς λάμπει καμμιὰ φορὰ σὰν ἀνάλαφρη αἰθάλη. Τὰ βουνὰ ὑψώνουν διάφανες σὰν τὸν αἰθέρα κορφές. Κάποιες πλαγιές τους κατεβαίνουν σὰν

ΣΠ. ΠΑΠΑΛΟΥΚΑ]
ΓΥΜΝΟ

ΣΠ. ΠΑΠΑΛΟΥΚΑ ΜΥΤΙΛΗΝΗ

καταρράχτες μὲ γαλάζια νάματα. Αὐχένες καὶ κοιλάδες σχηματίζονται μὲ τὴ χάρη ἀνθρωπίνων μελῶν. Βράχια ρόδινα, κόκκινα, ξανθά, διαβροσιογενῆ καὶ ἀποσεσαθρωμένα. Πέτρες σὰν μαδημένα ἴα. Ἡ βλάστηση ἀγκαλιάζει, κρύβει τὸ ἕνα, ἀφήνει γυμνὸ φανερὸ τὸ ἄλλο. Ἡ χλωρίδα ἑλληνική, πλούσια σὲ ποικιλίες καὶ ἀρωματικὰ ἡλιόχαρα εἴδη. Γαιώδικη ἡ χλόη. Ποικιλίες πράσινο : πουρνάρι, γλυστρίδα, εὐφορβία, πεῦκο, κυπαρίσσι. Ἄλλα δέντρα, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ πράσινα, μενεξεδένια καὶ μαβιά, δεντράκια, φυλλώματα σὰν τὸ λεμόνι. Σὲ κάθε ἄποψη, οἰκήματα,

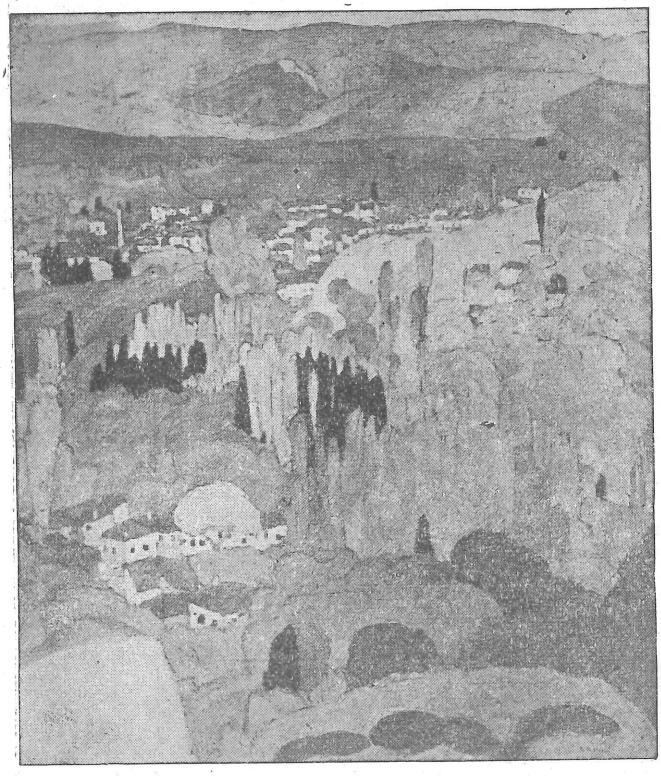
λευκά, μαβιά, μενεξεδιά, ρόδινα, γκρίζα, πορτοκαλένια σπίτια, ἐκκλησίες, μερικὲς φορὲς ἀρχαῖα ἐρείπια, κάποτε ἕνα ἐργοστάσιο μὲ τὴν κεραμειδένια καπνοδόχο του. Πολλὰ οἰκήματα συναθροισμένα: συνοικισμοί, χωριά. Πλατεῖες μὲ καθίσματα καφενείου ποὺ ἀναπαύονται γαλάζια. Σοκάκια μὲ σπίτια ἀντικρυστά. Σπίτια ἰδωμένα ἀπὸ κοντά, μὲ βαθειὰ κουφώματα, πόρτες καὶ παράθυρα κόκκινα, σκάλες

ΣΠ. ΠΑΠΑΛΟΥΚΑ ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑ

δροσερὲς ποὺ τὶς ἀνεβαίνουν παιδιὰ καὶ γρηές, δώματα γραμμένα μὲ διάκριση μέσα στὸ φῶς, χαγιάτια, ἁπλωταριές, στέγες π᾽ ἀντανακλοῦν τὸ μεθυσμένο ἀπὸ τὸν ἥλιο νταλαμεσήμερο, γεῖσοι κίτρινοι, τοῖχοι κάτασπροι ποὺ κόβονται ἀπὸ ἤσκιους μαβιούς. Ἤσκιοι μενεξεδένοι, ἤσκιοι ποὺ κάνουν τὸ σπίτι νὰ μοιάζει ξεθεμελιωμένο, ἑτοιμόρροπο, γερμένο. Οἰκήματα μοναχικά, σάμπως συνεσταλμένα. Κάτασπρα, λευκά, λαμπερὰ παρεκκλήσια. Καμπαναριὰ ὅπου ὁ χαλκὸς φαντάζει πράσινος.

Οἱ ἐντυπώσεις ποὺ ἀποκομίζουμε ἀπὸ τὰ τοπία, δὲν πρέπει νὰ μᾶς παρασύρουν. Ὁ Παπαλουκᾶς δὲν εἶναι ὑπαιθριστὴς καὶ φυσιολάτρης, κατὰ τὸ λεγόμενο. Τὰ τοπία του ἔχουν τὴν σημασία πειραμάτων γιὰ τὴν ἐξακρίβωση γενικώτερων νόμων. Φανερώνουν ἕναν ἀγῶνα γιὰ τὴν κατάκτηση τῆς ἀλήθειας, τῆς γνώσης στὸν τομέα τῆς ζωγραφικῆς. Πειραματίζεται πάνω σ᾽ αὐτὸ ποὺ βλέπουμε καὶ τὸν τρόπο ποὺ τὸ βλέπουμε. Ἀναλύει τὴν ἐντύπωση ποὺ δέχεται. Ἀναζητεῖ τοὺς παράγοντας ποὺ κάνουν τὸ ὡραῖο.

ΣΠ. ΠΑΠΑΛΟΥΚΑ — ΧΩΡΙΟ ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ

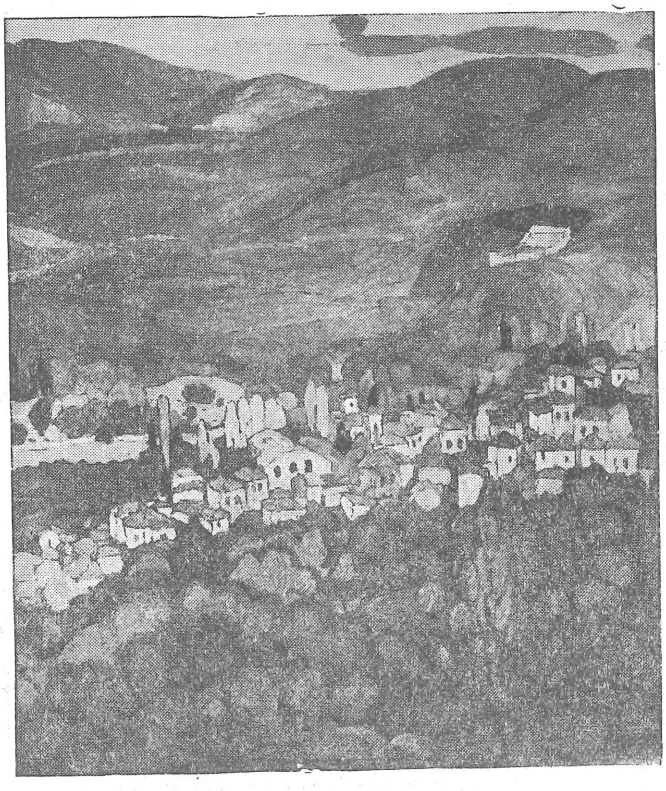
Ἐξετάζει τὶ πρέπει ν᾽ ἀφαιρεθεῖ ; Ποιὸ πράγμα νὰ προστεθεῖ ; Ποιοὶ συνδυασμοὶ ἀπαιτοῦνται ; Ἐξετάζει τὸν τρόπο ποὺ βλέπει τὸ μάτι. Διακρίνει, ἀνάμεσα συγκινημένο μάτι καὶ μηχανή, τὴ διαφορά. Ἔτσι βοηθιέται ἡ αἴσθηση τῆς ἁρμονίας, ἡ διαβάθμιση τῶν σταθερῶν ἀναλογιῶν τοῦ πράγματος.

Τὸ ἀντικείμενο ἀναλύεται στὰ στοιχεῖα ποὺ τὸ ἀποτελοῦν. Ζῶντας μέσα στὸ φῶς ἀλλοιώνεται, παραλλάσσει. Τὸ φῶς εἶναι κύριος παράγων. Κανένα πράγμα δὲν φαίνεται, δὲν μπορεῖ νἆναι μαῦρο, (ν᾽ ἀρνιέται τὸ φῶς.) Ἡ σκιὰ εἶναι χρῶμα. Τὸ κάθε χρῶμα (ὅπως καὶ σχῆμα) ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ φῶς. Δὲν παραδέχεται ὁ Παπαλουκᾶς, πὼς τὸ κάθε πρᾶγμα ἔχει τὸ χρῶμα του τὸ τοπικό. Τὸ χρῶμα παραλλάσσει προσαρμοζόμενο στὴ γενικὴ ἐναρμόνιση. Ὅπως προσαρμόζονται χρωμα-

τικὰ οἱ ζωντανοὶ ὀργανισμοὶ στὸ περιβάλλον, ἀνάλογα πρέπει νὰ γίνεται στὸν πίνακα, ὅταν θέλεις νὰ κρατήσεις τὴ φυσικὴ φωτεινότητα. Στὴ χημεία τὰ ἰόντα διαφόρων στοιχείων, δίνουν ἅλατα ἄλλου χρώματος. Τὸ κοβάλτιο, ἐπὶ παραδείγματι, ἐνῶ εἶναι μπλέ, δίνει ἅλατα ρόζ. Οἱ μετατροπὲς αὐτὲς θυμίζουν τὴν οὐσιαστικὴ σχέση τῶν συμπληρωματικῶν χρωμάτων.

Τρία τὰ χρώματα τοῦ Παπαλουκᾶ: κίτρινο, μπλέ, κόκκινο (λάκα). Φωτεινὴ κλίμακα. Μεταλλικὰ χρώματα. Χρώματα ποὺ κλείνουν φῶς μέσα τους, ἀντίθετα μὲ τὶς τέρρες ποὺ κλείνουν σκοτάδι. Ἐξαίρεση ἀποτελοῦν οἱ φορὲς ποὺ μεταχειρίστηκε τέρρες.

Οὐσιαστικὰ ὁ ἑαυτός του ὁδεύει πρὸς τὴ γενικότητα, ὑψωνόμενος μέσα στὸ φῶς τῆς ἀτμόσφαιρας, ἀντίθετα μ᾽ ὅσους, γιὰ νὰ γνωρίσουν, βυθίζονται στὰ κρυοπαγωμένα ἄρταρα καὶ στὸ σκοτάδι.

ΣΠ. ΠΑΠΑΛΟΥΚΑ ΚΑΜΕΝΟ ΧΩΡΙΟ ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ

Ἀπὸ τὰ τρία (τὸ τρία οὐσιαστικὸς ἀριθμὸς στὶς σχέσεις τῆς Ἑλληνικῆς φ ύ σ η ς) χρώματά του, παράγει τ᾽ ἄλλα, ἀνάλογα μὲ τὶς θέσεις ποὺ δημιουργοῦν τὰ ὀπτικὰ ἐπίπεδα, τὰ πλάνα ἀπὸ τὸ πρῶτο ἴσαμε τὸ ἄπειρο.

Τὸ πλάσιμο τῆς μορφῆς ἀπαιτεῖ τὸ ἀνεβοκατέβασμα τῆς κλίμακας: ἀπάνω - κάτω, μπρὸς - πίσω, στὶς θέσεις τῶν διαφορετικῶν ἐπιπέδων. Κάθε παρουσία ἔχει καὶ τὶς ἀπομακρύνσεις της στὸ χῶρο ποὺ γίνεται ἕνα μὲ τὸ χρόνο.

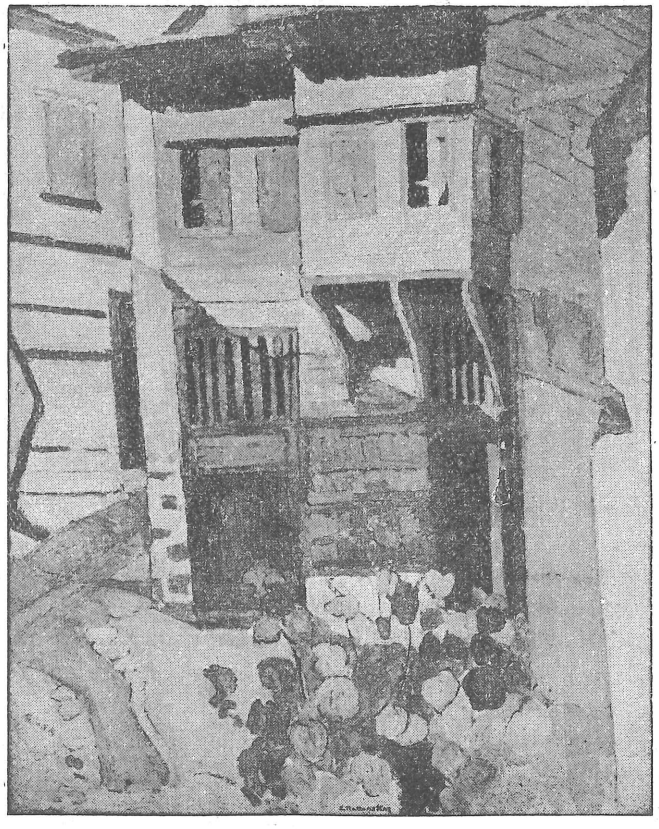
Εὐρύτατη γιὰ τὸ πλαστικὸ ἀνάπτυγμα εἶναι ἡ χρωματικὴ κλίμακα τοῦ μπλὲ (βλέπε τί πλάστης εἶναι ὁ ἀττικὸς οὐρανός). Εὐρεία εἶναι ἐπίσης ἡ κλίμακα τοῦ κόκκινου, ποὺ κι᾽ αὐτὸ μπορεῖ νὰ πηγαίνει πίσω, ἀλλὰ δύσκολα στερεώνεται.

Ὁ Παπαλουκᾶς μελετάει τὴ σχέση ζεστῶν καὶ ψυχρῶν χρωμάτων, τὸ παιγνίδι τῶν χρωματικῶν ἀντιθέσεων. Καθαρὲς καὶ δυνατὲς οἱ ἐναρμονίσεις του καὶ οἱ ἀντιθέσεις.

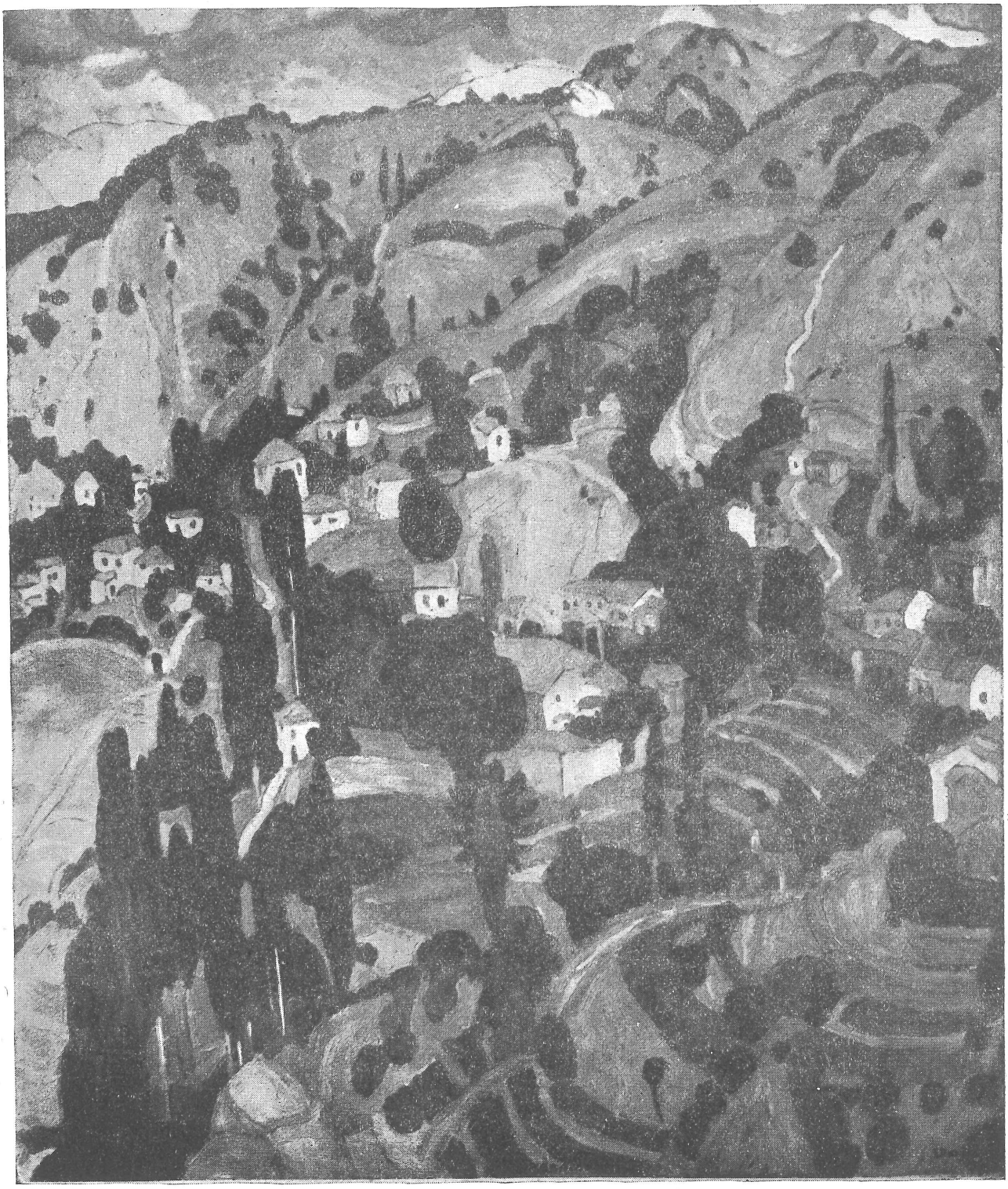
Ὀργανώνει στὴν ἐπιφάνειά του τὰ χρώματα γύρω ἀπ' ὄνα φωτεινὸ κέντρο, σύμφωνα μὲ τὶς ἀπαιτήσεις τοῦ βάθους, τῶν ἀποστάσεων, τῶν μεγεθῶν, τῶν ὄγκων, τῆς στατικῆς, τῆς διαφοροποίησης τῆς μιᾶς ποιότητας ἀπὸ τὴν ἄλλη, τοποθετώντας στὸ κέντρο τὴ σαφῆ λεπτομέρεια, διαμαντένια σταλαγματιά.

Τὰ πορίσματα τῆς μελέτης του ἀπάνω στὸ χρῶμα, δὲν εἶναι ἄσχετα μὲ τὴν ὀπτική, τὴ φυσιολογία τοῦ ὀφθαλμοῦ, τὶς θεωρίες τῆς ὁράσεως. Ἀπὸ τὴν ἐμπρεσιονιστική της ἀφετηρία, ἡ ζωγραφική του δένεται μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῆς ἐπιστήμης στὸ τελευταῖο τέταρτο τοῦ 19ου αἰώνα.

Μὲ τὸ πινέλο στὸ χέρι στοχάζεται. Ζωγραφίζει σὰ νὰ μετρᾶ. Ἀρνιέται κάθε ἀνεξακρίβωτη μαγεία. Ἀποκλείει κάθε τυχαῖο καὶ αὐθαίρετο. Παραδέχεται ὅτι κάθε ποιότητα, χαρακτήρας καὶ ἰδιότητα, δένονται μὲ ἀκριβεῖς φυσικὲς σταθερές. Προχωρεῖ σίγουρα πρὸς τὸ ἀντικείμενο. Ξεχωρίζει τὴ σωστὴ ἀναλογία, τὸν ὀρθὸ λόγο. Ἡ κυρίαρχη ἰδέα ποὺ τὸν κυβερνᾶ ἔχει μιὰ ὄψη ντετερμινιστική. Μ' ἕνα πνεῦμα ποὺ θεωρεῖ ὅτι ἡ γνώση-ἐπιστήμη μπορεῖ ν' ἀντικαταστήσει τὴ γνώση-θρησκεία, γυρεύει ν' ἀντικαστήσει τὴν κλασσικὴ ἑνότητα, νὰ συλλάβει τὸ πνεῦμα

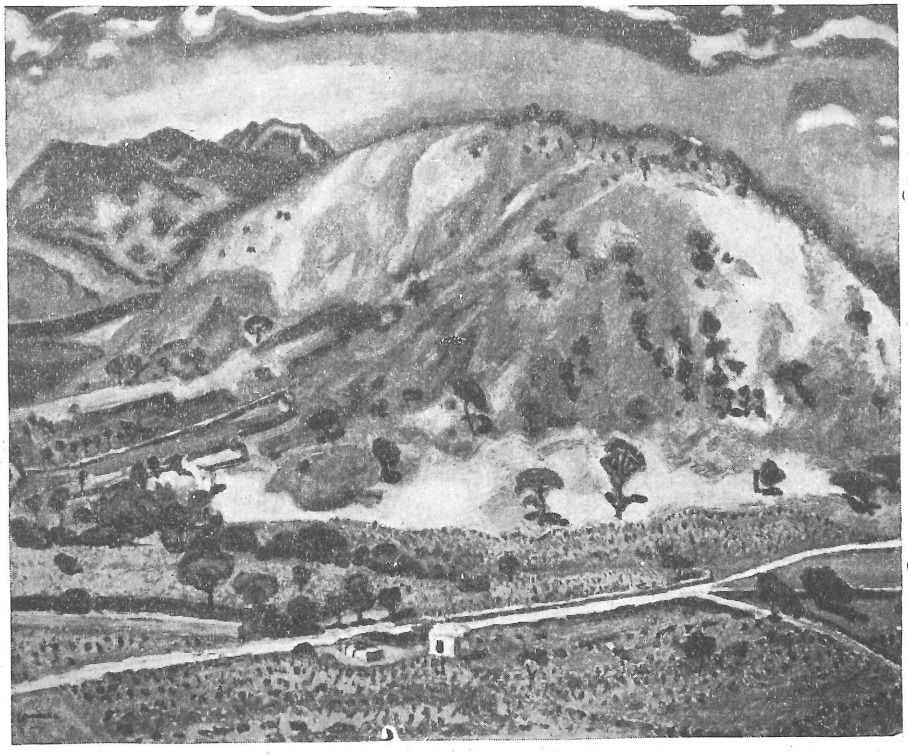

ΣΠ. ΠΑΠΑΛΟΥΚΑ
ΑΓΙΑΣΣΟΣ

ΣΠ. ΠΑΠΑΛΟΥΚΑ

ΚΑΜΕΝΟ ΧΩΡΙΟ ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ

ΣΠ. ΠΑΠΑΛΟΥΚΑ ΣΑΛΑΜΙΝΑ

τῆς παράδοσης δίχως καμμιὰ πτώση, κανένα μυθικὸ ἀντιφατικὸ καταβαράθρωμα.

Γιὰ τὴν πλήρη ἀνάπτυξη τῆς μορφῆς, προσέχει καὶ τὴν πλαστικὴ σημασία τοῦ τόνου, τὶς διαβαθμίσεις, ἀνέβασμα-χαμήλωμα. Ἡ σωστὴ ἀντίληψη τοῦ τόνου εἶναι σὰν τὸ λὰ τῆς διαπασῶν στὴ μουσική.

Μαζὺ ὅμως μὲ τὸν τόνο συνηχεῖ καὶ τὸ σχῆμα. Ὅριο ἐκτάσεων καὶ σημείων τῆς ὅρασης, τὸ στῆμα δίνεται ἀπὸ τὸ σχέδιο, τὸ σχέδιο ποὺ θέτει τακτικὰ σύνορα στὴ ρευστότητα τῆς ζωῆς.

Ὁ Παπαλουκᾶς, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ χρῶμα καὶ τὸν τόνο, παραδέχεται τὸ σχέδιο σὰν πρωταρχικὸ στοιχεῖο γιὰ τὴ δημιουργία τῆς μορφῆς.

Μελετᾶ τὴν ἔννοια καὶ ποιότητα τῆς γραμμῆς στὸ σχέδιο· τὰ πάθη, ἀλλοιώσεις, φθορές, φαγώματα τῆς γραμμῆς· τὰ λοξέματα, ἀνοίγματα, κλεισίματα· τὸν πλοῦτο, τὴ ματιέρα της· τὴν ἐλλειπτικότητα, τὴ δύναμη ἀναγωγῆς καὶ ἀφαίρεσης, τὴν ἀθροιστικότητα σὲ συγκροτήματα, σὲ συνισταμένες γραμμές. Προσέχει τὸ ἐπιβάλλον τῆς εὐθείας. Σπάνια μεταχειρίζεται καμπύλη. Νοιώθει τὴ δικαιοσύνη τῆς καθέτου. Ἀποφεύγει τὴν πλάγια. Τρέφει ξεχωριστὴ προτίμηση στὴν ὁριζόντια, τὴν πιὸ πλήρη, γεμάτη γαλήνη ἔκθεση τῶν πραγμάιων τοῦ κόσμου.

Οἱ γωνιές του προσπαθεῖ νὰ πλησιάζουν τὴν ὀρθή.

Ἁπλώνει τὴ μορφὴ σὲ σχήματα ὀρθογώνια (μὲ σαφεῖς διαγώνιες), ἀκριβῆ ἀναπτύγματα τοῦ τετράγωνου μ᾽ ἕνα τρίγωνο ποὺ εἰσχωρεῖ. Τὸ ἄπλωμα τῶν ζωγραφικῶν ἀξιῶν σ᾽ ὁλόκληρη τὴν ἐπιφάνεια, σταματᾶ σ᾽ ἕνα στρόγγυλο σχῆμα, σ᾽ ἕναν κύλινδρο, ὅπου περιστρέφεται ἐπαναλαμβάνοντας τὸν ἑαυτό του. Σκέφτεται γεωμετρικά, χωρώντας τὴ φαντασία του στὰ σχήματα καὶ τοὺς ἀριθμούς. Λογαριάζει σύμφωνα μὲ τὴν Ἑλληνικὴ ἀριθμητικὴ καὶ λογική.

Ἐπιμένοντας στὸ σχέδιο ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸν ἐμπρεσιονισμό. Ἀναζητᾶ κλασσικὸ ἰδεῶδες. Περνᾶ στὸν νεοεμπρεσιονισμό. Ἐπιζητεῖ τὴν ταυτόχρονη ὁλοκλήρωση τοῦ συναισθήματος, τοῦ νοῦ καὶ τῶν κοινωνικῶν πειθαρχιῶν. Ὁλοκλήρωση ποὺ σημαίνει, τὴν πλήρη καὶ ἐξίσου ἀνάπτυξη τῶν ἀξιῶν τοῦ χρώματος, τοῦ σχεδίου καὶ τοῦ τόνου στὴ ζωγραφική.

Ἔτσι τὸ πνεῦμα του τὸν φέρνει στὴν οὐσία τῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Θέλει ὅλα νὰ ὑπάρχουν ἀδελφωμένα σὲ μιὰ φυσικὴ ἱεραρχία ἀξιῶν.

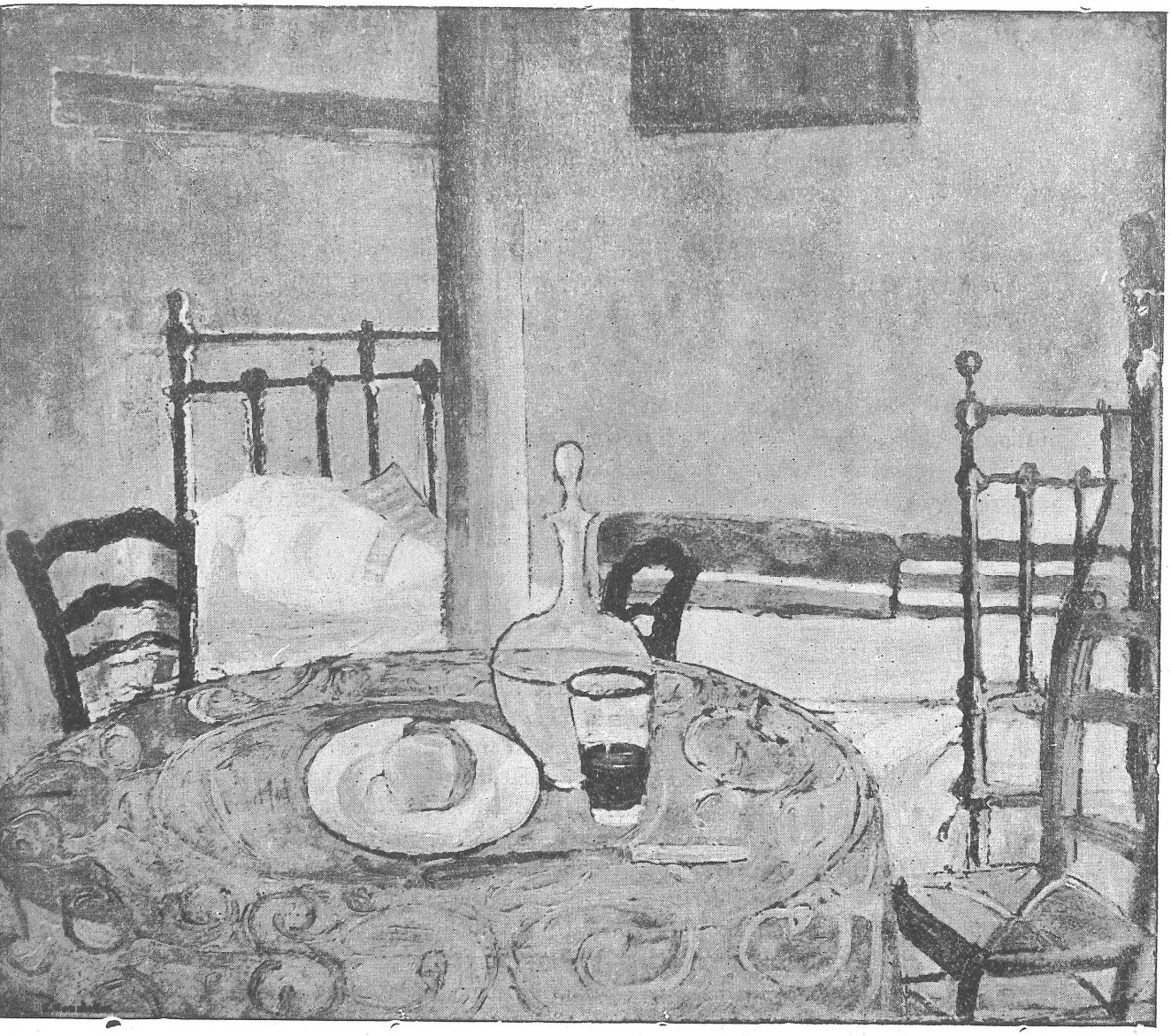
Οἱ ἀξίες αὐτές: κῦμα, παλμὸς καρδιᾶς, ἀνοιγοσφάλημα θύρας, ὀργανικὴ κίνηση ὀργανισμοῦ μέσα στὰ νερά, σύσπαση ἡδονῆς, ἀντιλαμβάνεται νὰ εἶναι τὸ ὡραῖο: δέντρο, γυναῖκα, καράβι.

Πλησιάζει μὲ τὸν Παρθένη.

Ὁ Παρθένης ἐπιτυγχάνει τὸ κλασσικὸ μὲ ὁρισμένη πρόσμιξη μεταφυσικῆς στὰ καθαρὰ στοιχεῖα τοῦ «μετιέ». Ἔτσι, κοντὰ στ᾽ ἄλλα, τὸ ὑποκειμενικὸ στοιχεῖο, ἡ ψυχή του ἐκφράζεται εὔγλωττα.

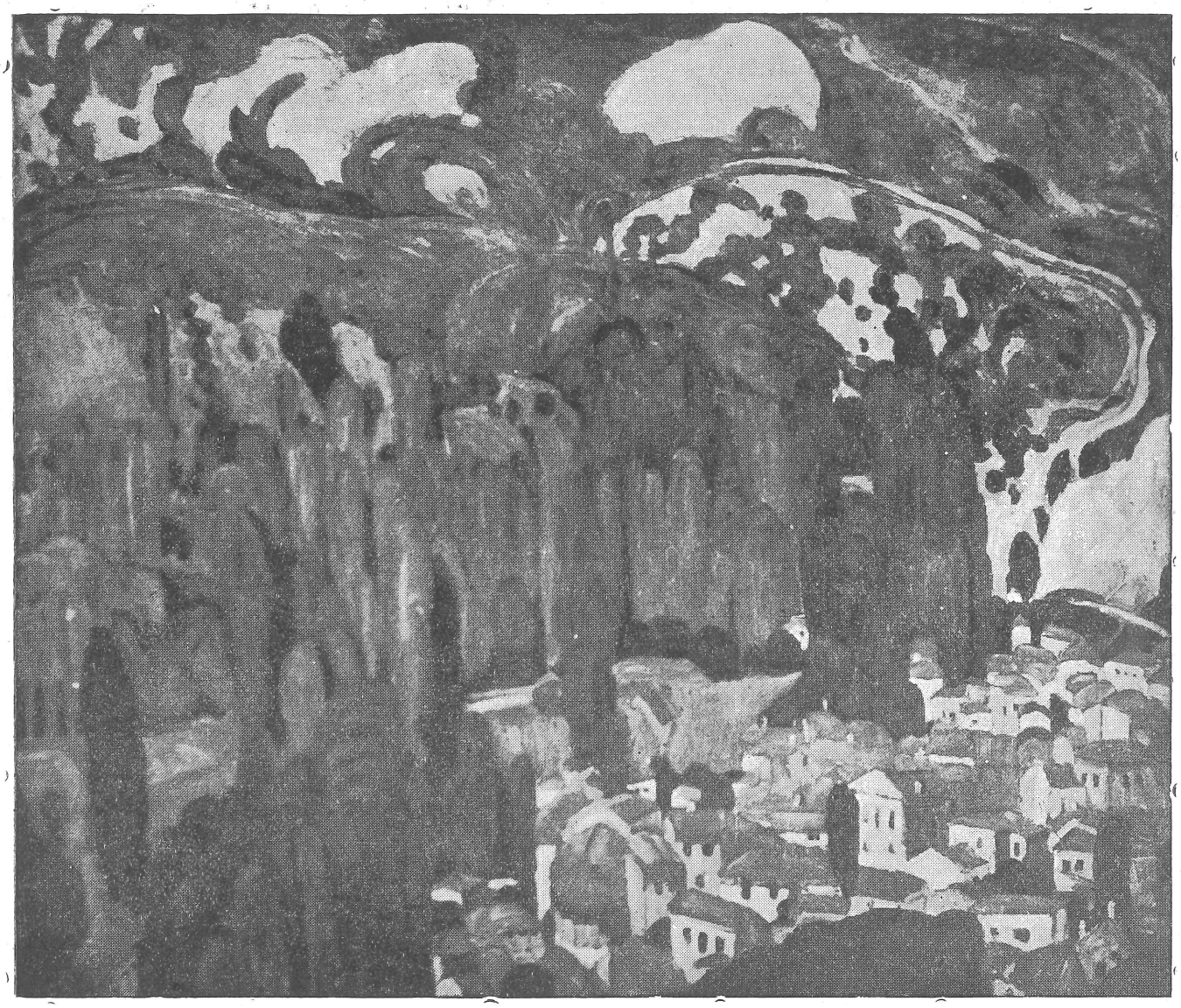
Ὁ Παπαλουκᾶς, ἐπαληθεύοντας τὶς ζωγραφικὲς μετρήσεις του στὴ σύμπτωσή τους μὲ τὴ φύση, μένει βουβός. Δὲν βιάζεται νὰ ἐκφράσει καμιὰ ἄμεση συγκίνηση ξεκινώντας ἀπὸ ἰδέες. Ἀδιαφορεῖ γιὰ τὶς κυμάνσεις τῶν διαθέσεων. Νομίζει ὅτι ἡ διάθεση δὲ μπορεῖ ν᾽ ἀγκαλιάσει τὴν ἀλήθεια. Πειθαρχεῖ λοιπὸν κάθε αὐταρέσκεια. Ὑποτάσσει κάθε ἄμεση ὑποκειμενικὴ φωνή. Σβύνει τὸ ἄτομο ἐν ὀνόματι τοῦ αἰώνιου καὶ καθολικοῦ ποὺ ἀποκαλύπτει ἡ ζωγραφικὴ μὲ τοὺς νόμους της. Γιὰ τοὺς νόμους βρίσκει ὅτι εἶναι ἀδύνατο, βαδίζοντας ὑποκειμενικά, νὰ ὁλοκληρώσουμε μιὰ πλήρη καὶ σαφὴ ἀντίληψη. Ὁ μόνος δρόμος ποὺ ὁδηγεῖ ἐκεῖ, μακραίνει πέρα ἀπὸ τὸ ἄτομο. Στὸ ἴδιο κοινὸ τέρμα, παραδέχεται ὅτι καταλήγουν ὅλες οἱ σχολὲς καὶ τάσεις.

Ἀναλύοντας τὸ φαινόμενο ἕως τὰ ἔσχατα, θὰ μποροῦσε νὰ εἶναι ἕνας «κονστρουκτιβίστας» ἢ «πουρίστας» ἐκφράζοντας τ᾽ ἀποτελέσματα μιᾶς μέγιστης ἀτομικῆς ὄξυνσης, Ἀλλὰ πιστεύει ὅτι, μιὰ τέτοια ὑπερτροφία τοῦ ἀτομισμοῦ, ἀποβαίνει εἰς βάρος τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν, ἀπάνω ποὖναι ἀναγκασμένες ν᾽ ἀντιδροῦν, παλεύοντας τὴν τεράστια ἐπικράτηση τῆς μηχανικῆς καὶ τεχνικῆς στὴν ἐποχή μας. Κόβει λοιπόν, μ᾽ ἕνα αἴσθημα μέτρου, κατὰ τὸ Ἀρχαῖο Ἑλληνικό, κάθε περισσότερη ὀξύτητα. Ἔτσι τὸ ἀναγόμενο φαινόμενο τὸ διασώζει ἀκέραιο. Ἕνα πνεῦμα πίστης στὴ ζωγραφική, σὰν σὲ ἑνότητα στὸν ἑαυτό της, δὲν τ᾽ ἀφήνει νὰ σκορπίσει σ᾽ ἔννοιες μὴ πλαστικές. Μ᾽ αὐτὸ τὸν τρόπο ἀποφεύγεται ἡ πλήρης διάλυση καὶ ὀργανώνεται ἕνα σύστημα.

ΣΠ. ΠΑΠΑΛΟΥΚΑ

ΝΕΚΡΑ ΦΥΣΗ

ΣΠ. ΠΑΠΑΛΟΥΚΑ

ΑΓΙΑΣΣΟΣ ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ

Ἡ γλῶσσα αὐτοῦ τοῦ συστήματος κοινωτική, ἔχει ὡς κυρίαρχο σύμβολο τὸ σπίτι.

Ὀνειρικὰ τὸ σπίτι σημαίνει τὸν τάφο. Ὁ τάφος περικάρπιο γύρω στὸ σπόρο, ἀνασταίνει μὲ τὴν οἰκοδόμησή του, τὸ σῶμα τὸ νεκρὸ ποὺ διαλύεται, σὲ μιὰ σταθερὴ συμβολικὴ παράσταση μέσα στὰ ἐφήμερα.

Τὰ σπίτια καὶ γενικὰ τὰ κτίρια ἀφθονοῦν ὡς θέμα στὴν ἐργασία τοῦ Παπαλουκᾶ, κ᾽ εἶναι ἕνας τρόπος μέσ᾽ ἀπ᾽ αὐτὰ ν᾽ ἀκούσουμε τὴ βουβή του φωνή.

Ξεχωρίζοντας τὴν κυρίαρχη ἁρμονία της, καταλαβαίνουμε ὅτι δὲν σταματᾶ τὴν ἀνάπτυξη τῶν γραφικῶν ἀξιῶν της στὸ τοπίο. Μέσ᾽ ἀπ᾽ ὅλη τὴν ποικιλία τῶν ὄντων τῆς πλάσης, διαλέγει γιὰ νὰ ἐξελιχθεῖ, κυρίως τὸ πρόσωπο τοῦ ἀνθρώπου. Ἀπ᾽ αὐτὴ τὴν ἄποψη ὁ Παπαλουκᾶς πρέπει νὰ ἐκτιμηθεῖ κυρίως ὡς πορτραιτίστας.

Στὰ πορτραῖτα του μποροῦμε νὰ προσέξουμε καλύτερα τὸ προσωπικό του ὕφος. Ὕφος ὅπου παίρνουν σημασία ἰδιαίτερη τὰ σχήματα τοῦ λόγου καὶ τὰ μεγέθη τῶν φράσεων.

Οἱ πινελιές του πεταλουδίτσες, ποὺ φτερουγίζουν γύρω σὲ λύχνο, ποὺ φέγγει τοὺς πάντας μέσα στὸ σπίτι. Τοποθετεῖ τὸ χρῶμα μὲ τὸ ρυθμὸ ποὺ συντάσσονται οἱ λέξεις, οἱ νότες ἀντιστικτικά.

Ἡ κυριαρχία τῶν ἀξιῶν τοῦ προσωπικοῦ του ὕφους, τοῦ ἐπέτρεψε τὴ μεταφορὰ τῆς γνώσης ἀπὸ τὴ φύση μέσα στὸ ναό. Ἔδωσε μιὰ ἑρμηνεία συγχρονισμένη στὴν παράδοση τῆς βυζαντινῆς τοιχογραφίας, δίχως ν᾽ ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὸ πνεῦμα της. Ἔδωσε μιὰ λύση στὰ εἰδικὰ προβλήματα τῆς ζωγραφικῆς, ἐν συναρτήσει μὲ τὴν ἀρχιτεκτονική, ὅταν κοσμεῖ τὶς οἰκοδομικὲς ἐπιφάνειες, δίχως νὰ παύει νᾶναι ζωγραφική.

Ξεκινώντας ἀπὸ τὴν παρατήρηση, ἡ γνώση του πλουτίζοντας, ἀποβάλλει τὰ περιττά. Οἱ πλατειὲς ἐκτάσεις χρώματος περιορίζονναι σὲ μικρὲς πινελιές, διάταξη φωτεινῶν κηλίδων σὲ ἤρεμα καὶ σταθερὰ συμπλέγματα, ποὺ ὑφαίνουν ὑφάδια ζωῆς, περικλείνοντας πολλὰ κενὰ γεμάτα ἀέρα, ὅπως οἱ ὀργανικοὶ ἱστοὶ στὰ πλάσματα τῆς ζωῆς, μὲ τὸ αἷμα ποὺ κυκλοφορεῖ μέσα τους φῶς.

Ἔτσι, τελικά, οἱ πίνακες τοῦ Παπαλουκᾶ, ἀποχτώντας μεγαλύτερη πυκνότητα, γεμίζοντας ἀπὸ οὐσιαστικὴ λεπτομέρεια, πλησιάζουν τὴν οὐδέτερη φύση τῶν πραγμάτων. Συμφωνίες κυανοῦ, ἐπιτρέπουν πλούσιες ἐπεξεργασίες τοῦ θέματος τοῦ «Ἐπιταφίου», ὅπου συχνὰ ἀγαπᾶ νὰ ἐπανέρχεται, θυμίζοντας μὲ τὶς ἐπιτεύξεις του, φράσεις σὰν τοῦ τροπαρίου: «Κύματι θαλάσσῃ τὸν κρύψαντα».

ΝΙΚΟΣ ΓΑΒΡΙΗΛ ΠΕΝΤΖΙΚΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΑΙΩΝΑΣ
ΜΑΣ